
DARUL VREMII

LITERATURĂ
ARTĂ
ȘTIINȚĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A. I. — SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE — No. 6—7

DARUL VREMII

LITERATURĂ – ARTĂ – ȘTIINȚĂ

APARE LUNAR SUB CONDUCEREA UNUI COMITET

ANUL I. – No. 6–7.

SEPTEMBRIE–OCTOMBRIE 1930.

CUPRINSUL :

N. Iorga	Ceva despre presa română după 1886
Gr. Popa	Țară
I. Agârbiceanu	Solomon împărat
I. Murgu	Mă gândesc la tine
N. Mărgineanu	Cultură și națiune
I. Const. Delabaia	Ciânduri
Ch. Baudelaire	Frumusețea (trad. de C. Buzdugan)

Cronica literară: Romulus Dianu Adorata
– (I. Chinezu); *Cronica plastică*: Pictura japoneză
(Aurel Decei); *Mișcarea culturală în țară și
străinătate*: Cărți, Reviste, Insemnări de: Val.
Bologa, Cornelia Buzdugan, I. Chinezu, Val.
Pușcariu, G. Șerbu etc.

Vignetele de Catul Bogdan.

ABONAMENTE :

Un an 250 lei Pentru instituții și autorități 500 lei
Șase luni 150 lei Exemplarul 25 lei

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : CLUJ, STRADA STROESCU No. 18

Toate manuscrisele, cărțile de recenzat și revistele se vor trimite pe adresa redacției.

DIRECTOR: Victor Papilian

Ceva despre presa română după 1866*

de N. IORGA

Presa românească dela 1866 înainte se înmulțește fără a câștiga ca autoritate. Și ca publicist, Bolintineanu era sfârșit. În formă de broșuri apar în contra lui, după căderea regimului pe care-l servise, „Bolintineadele, jurnal în versuri”, ca un răspuns la pioasa-i, dar pripită și rău scrisa biografie a lui Cuza-Vodă, dar mai ales la *Eumeniedele* lui, alt „jurnal în versuri”, pe care-l iscălia numai cu inițialele. Aici el atacă astfel pe biruitoarea dela 11 Februarie:

„Iencuță Brățianu, boer mic din Pitești,
Acum Vistiernic-Mare al Țerii Românești”.

ori: „Cleru' înnaintează înapoi ca racul
Căci supt Rusetachi a găsit pe dracul!”

De la un timp sînt și pagini în prosă pe care poetul le iscălește cu vechiul și ade-văratul său nume: Cosmad. „*Perseverența*”, organ al liberalilor munteni, răspinge spiritul lui Bărnăuțiu, naționalist, și reproduce cu plăcere critica lui Maiorescu contra acestuia, critică dreaptă, dar nu și înțelegătoare, și deci echitabilă.

După 1866, presa satirică capătă un nou avânt. „*Strechea*”, apoi „*Vespea*”, broșurele în proză, inspirate de „*Les Guêpes*” ale lui Karr, iau în primire pe „Roșii” învingători; le scrie ziaristul I. C. Lerescu, care se plîngea că i s'a suprimat o catedră la școala de comerț din București. Sînt interesante doar știrile în ton caricatural și întrețesute cu calomniile despre viața lui Rosettii (*Vespea*, p. 74 și urm.), prefect la 1839 în Pitești, după ce iese din oaste, unde a stat de la 1834 la 1838; ispravnic e tatăl Brățienilor; librăria pe care o cumpără după desfițuirea-i în 1840 fusese a lui Walbaum „*Scrînciobul*” din 1868, altă foaie împotriva liberalilor, dădea minunate ilustrații. Într'una din ele Urechia și Papiu, cel dintâi purtând într'o tobă „moffuri”, își smulg subvenții istorice. Hașdeu apare ca Hirdău, dintr'un hîrdău stampilat cu coroană. În „*Clopotele*” din potrivă, reproducerile artistice sînt deplorabile.

* Din *Istoria literaturii românești moderne* vol. IV, în lucru.

În Moldova acțiunea unui grup de tineri își dă seama că se putea răzima numai pe Iași, pe care acești tineri țineau printr'o muncă îndelungată a-l pregăti măcar în parte în sensul lor. Foaia se cheamă chiar „Gazeta de Iași”. Ea dovedește că simte pentru Moldova nedreptățită și uitată. În chestia strămutării Curții de Casație în vechea Capitală a Moldovei, ei iau o poziție limpede și o apără cu toată energia. Acțiunea „moldovenistă” a alarman-tului deputat N. C. Aslan, ca și a marelui Kogălniceanu, e sprijinită. Se cerea și „școala de medicină” din Iași, redeschiderea liceului național din același oraș, închis pentru lipsă de mijloace. Foaia lua apărarea Mitropolitului Moldovei împotriva foilor liberale.

Colaboratorii „Convorbirilor” scriau de alminterea și la foaia originalului G. Pavloff „Origina”, care se înfățișa ca „literară, științifică și religioasă” și dădea „Fedra” lui Racine, rău tradusă de colonelul C. Ceaur Aslan (și poet liric pentru „mărgărinte de amor”) spre a folosi astfel „munamentului librar”. Aici aflăm pe Pogor, pe Nicolae Pruncu, pe Leon Negruzzi, pe H. C., care e poate Henri Cortazzi (revista era o caricatură a „Convorbirilor” și Pavloff făgăduia și o broșură despre ortografia sa).

Avântul către gazetărie era așa de puternic încât smornia și pe școlari. A. C. Bottea, elev, care avea ca secretariu de redacție pe Ioane Constescu și ca proprietar pe C. Stătescu, publică în 1866 la București „Elevul patriot”, menit să facă pe colegi „a nie cunoaște datorile către societate și drepturile noastre politice”, mulțămită răgazului „unei întinse limite a afacerilor particulare și de studiu” a directorului; de alminterea acesta făcuse și un dicționarul la *De viris illustribus!* Un poet, îndreptându-se spre „virtuosul și popularul” Bottea, cânta astfel:

„Adu-ți aminte, june elev, când erai mic,
„Le spune-ai amicilor că tiraniei ești inamic”.

Al șaselea număr cuprindea expunerea vizitei pe care directorul o făcuse Pașei din Ruscuc în numele națiunii române! Între colaboratori era un Gr. T., poet:

„Azi Românul se deșteaptă, azi Românul a 'nviat:
„Azi își leapădă lințoiul, astăzi el nu mai suspină,
„Azi tiranul cade, cade, astăzi, stela s'a 'nălțat”,

care nu e altul decât Gr. Toclescu, viitorul arheolog.

Presa zilnică decăzu însă din ce în ce mai mult. La 1869, Candiano, acum Candiano Popescu, democratizat și naționalizat în reluarea acestui nume părintesc, începea la Ploești „Democrația” cu „vox populi (sic) vox dei” ca motto și cu condamnarea „cinicului” Vodă-Cuza în articolul prim. Ciudatul ziar care „se publica în Ploești și se tipăria în București”, reprezintă din ce în ce mai mult lupta împotriva Domnului și duse la încercarea de revoluție militară din orașul publicației sale. Slabă era și „fracționista” *Dreptate* din Iași, „foaia intereselor poporului”, care începu să apară la 1869. „Informațiunile bucureștene”, pornite la 1869 de V. A. Urechia, care se făcu a se retrage numai de la dânsa.

Cu un larg articol — prin care pune în lumină marele rol istoric, marea aminfire legendară a lui Traian — Hașdeu începea o foaie cu acest titlu.

Hașdeu era și teoretician, când, tot acolo, ocupându-se de legăturile noastre cu Sârbii, declara că „naționalitatea noastră nu putea a se desvâli în noua patrie decât numai răspingând prin o luptă crâncenă și neprecurmată nămolul feluritelor naționalități străine ce o strămtoriau și o șicanau mereu din toate direcțiunile”.

Țară

Pământul tău frământat de mâini noduroase și pluguri de lemn
L'am adunat în geana versului meu păgân.
Il simt mai cald ca un cuptor de soare răscolitor,
La sânul meu ars de dogori și doruri fără fruntarii în veac.
Din sicriul lutului tău am sorbit aroma crinilor
Deschiși ca inimi de îngeri spre culmile fâriilor.
Toamnelor lui le-am sorbit setos
Din râuri de 'mbiere sănătatea —
Ți-am ridicat țărâna în pumni albi de pruncie
Și ți-am legat atuncia destinul de vecie;
Te simt cum crești în mine ca un uriaș gorun,
Gâlgăitor de seva izvodului străbun.
...În dimineața curată ca mărgeaua
Ți-am ridicat obrajii însoriți,
M'am aplecat spre codrii înfloriți
Și le-am furat cereasca rapsodie.
În fiecare gând, de-atunci, și'n demn
Sălășluiesc un cuvios bătrân
Cu mâinile 'nălțate și pas cutezător —

Am ieșit cu 'ntâiul plugar pe șesul tău miezos
Și-am umplut cascada cântecului sfânt
Cu reveneala brazdei de pământ
Și cu nemărginirea întinsului mânos...
Amiaza era 'naltă.
Lumina unduia-risipă aurie'n pulberi de opale
Ți-ai petrecut atuncia prin păru-mi afânat
O mână 'mpodobită cu perle voivodale
Și dorul meu atuncia fără hotar în veac
De lutul tău poetic, prin veșnic, l-ai legat!

GRIGORE POPA

Solomon împărat

Înainte cu sute sau mii de ani, — cine-ar mai putea spune, — în vremile bătrâne când Dumnezeu se milostivea să facă minuni pe pământ, și-i purta Preasfântul pe oameni de mână, că erau tare neajutorați și nepricepuți, zice că trăia într'o țară un om iubit de toată lumea. Nu era oraș ori sat, nu era cătun ori colibă, — poate vr'o peștere în inima munților — unde să nu se fi abătut Solomon, c'ășa-l chema pe om. Oamenii nu-i lăsau o clipă de hodină. Când nici nu se gândia, se trezia înaintea porții cu o caleașcă, cu o căruță, cu un car cu boi, cu o fileagă, cu un măgăruș, după cum erau fețele cari îl poșteau la ei: boeri, târgoveți, țărani, ori cărăuși săraci. Solomon se făcea că-i ostenit, se plângea de oasele zdrobite de-atâta drum pe locuri rele, da'n urmă se'nmuia totdeauna și, luându-și traista'n spate și bâta de corn în mână, eșia pe porțiță, oftând și suspinând.

Dar voia rea trecea cât ce porneau la drum, și din povești minunate n'o mai slăbea până ajungea unde era așteptat.

În satul lui se pripășise de undeva de departe, dintr'o țară străină. Venise flăcăiaș de vr'o cincisprezece ani. Nime nu-i cunoștea părintii. Oamenii nici nu-l întrebă de unde a venit: fură robiți dela început de dulceața cuvintelor lui și de istețimea lui cea fără pereche.

În sat, și-l smulgeau dela o porțiță la alta. După ce-i merse vestea, și-l smulgeau satele și orașele unele dela altele.

Dacă drumul lui era la un sat, la marginea lui îl așteptau toți creștinii în port de sărbătoare, în bătaia clopotelor; dacă ajungea la un oraș bubuiau treascurile și sloboziau tunurile; dacă intra în casa unui boer, îl întâmpina cuconița c'un buchet de flori.

Ori unde ajungea l-ar fi ținut nouă, nu l'ar mai fi lăsat să plece nouăzeci și nouă; dar Solomon făcea ce făcea, și dimineața ia-l de unde nu-i. Trecea în alt sat, unde-l aștepta altă lume, ori veneau în stoluri oamenii din'alt oraș și-l duceau. Adescori o tabără și alta se încăreau rău pentru Solomon, și se băteau cu ghioagele până-și spărgeau capetele.

În urma lui lumea rămânea cu ochii umflați de plâns.

— E înțelept ca împăratul Solomon!

— Un om drept care nu supără pe nime!

— Un inger pe pământ!

— Al doilea Ion Gură de aur!

— Mi-a dat dreptate când lumea întreagă striga că-s un ticălos.

— Mi-a dovedit că nu mi-e cărnă nasul.

— Am tot crezut eu că-s mai înțelept decât alții. Acum o știu din gura lui.

— Când satul întreg îmi strigă că-s urâtă ca mama dracului, el mi-a dovedit ce știam și eu: că sunt o floare.

- Țsta știu că cunoaște pe oameni!
- Citește în suflute, strigau fariseii și ipocriții.
- Știe cine-i om cu mâna largă, izbucneau pe glasuri subțiri, cei zgârciți.
- Și spune că vinul înveselește inima omului, încuviințau bețivanii satelor.
- Laudă muerile frumoase și copilele tinere.
- Ce mai vreți? E omul lui Dumnezeu.

Și așa, ani de-arândul, cutrieră Solomon țara aceea, și tuturor oamenilor le vorbia pe plac, și-l îndrăgise lumea nevoe mare. Pe urma lui nici o frunte nu rămânea încreșită, nici o față îngândurată, nici un suflet trist. După ce vorbea cu oamenii fiecare rămânea mulțumit cu sine însuși, se simțea crescut în puteri, și cu sufletul luminat.

În vremea asta Solomon huzurea de bine și de trai fără muncă, și se îngrășa văzând cu ochii. Dela o vreme nu mai încăpea într'o fileagă trasă de un măgăruș. Da pe urmă — legea lumii și a veacului — începu să îmbătrânească și să micșoreze din greutatea trupului.

Li crescuse însă înțelepciunea și dulcețaa graiului, și vorbele lui erau leac adevărat pentru inima rănită. Și cine nu avea un vârf de săgeată în sufletul lui?

Din toate satele și orașele prin care trecea, se adunau gloate și porneau la împărăție:

- Să ni-l dai primar!
- Să ni-l dai prefect!
- Popă să ne fie!

— Să ni-l pui vlădică și mitropolit! Veniseră atâtea deputății și atâtea soli la împărăție, încât împăratul, — bietul de el și alffel bătrân și neputincios, — nu mai știa unde-i stă capul: ce slujbă să-i dea lui Solomon, pentru a mulțumi pe toată lumea?

- Milostive Doamne, e ca pânea albă de bun!
- Are o inimă de aur.
- Nu vorbește pe nime de rău.
- Nu se ceartă!
- Nu se mânie!
- Știe vorbi la inima tuturor.
- Și are o vorbă mai dulce ca mierea. Pe cine să asculte împăratul?

Tot gândindu-se zi și noapte se plimba, cu capul alb strâns în palmele bătrâne și sbârcite, albe ca la morți, prin sala tronului, fără hodină și fără somn. Se oprea, se bătea cu palma peste frunte: zadarnic! Nu știa ce slujbă să-i dea pentru a mulțumi pe toată lumea.

Și într'o zi, cum se plimba încărcat de gânduri, se'mpiedecă de-un covor scump, se prăbuși, ca un trunchiu putred ce era și muri.

N'avea urmași, cămpărăteasa ce trecuse pragul mai de mult, fusese stearpă.

Cine să le fie împărat?

Ālergau crainicii pe cai în spume, în toată țara să răgnească vestea morții și să întrebe cine să le fie împărat.

În toate satele și orașele se ridica același vuet de glasuri:

- Solomon să ne fie împărat!
- Că-i mai înțelept ca Solomon cel dintăi.
- N'are potrivnic în toată țara.
- Vivat Solomon împărat!

Și dacă din fuga roibilor crainicii întrebau pe vr'un cioban de lângă oi, pe-un om la plug, același răspuns se auzia, în vremece căciuilile sburau în văzduh:

— Cine altul, dacă nu Solomon!

Sfatul bătrânilor boeri aștepta ca pe spini întoarcerea crainicilor.

- Ce veste? întrebare într'un glas, când crainicii năvăliră în palat, prăvuiți ca vai de ei.
- Vestea bună!
- Cum?

— Toată țara strigă într'un glas, dintr'o gură. Vivat Solomon împărat!

— Bravo! răspuseră crainicii. Țsta ne place. Am scăpat de-un gând și de-o grije grea. Solomon să le fie împărat.

Da' un boer bătrân, făcu semn cu mâna, se ridică în capul oaselor, proptindu-se în jilt, și cuvântă:

— Boeri dumneavoastră, nu-i bine să ne grăbim. Ori cât de lăudat și dorit de lume, Solomon e un străin în țară. Nime nu știe de unde a venit.

— Dacă-i pe placul întregii țări!

— Să cumpănim lucrurile și să fim mai târzii la judecată și la hotărâre. Măria Sa, Dumnezeu să-l hodinească, are rude. Aș crede să punem pe scaun pe unul din vița lui. Ori, dacă nu, sunt boeri de neam vechiu, cunoscuți din hrisoave, cu multe vitejii la răboj. Cum să ne legăm de-un venetic, de-un om de rând?

— Dacă-l vrea țara!

— Dacă e iubit de toată lumea!

— A pune un împărat, nu-i lucru de toate zilele, cuvântă din nou sfetnicul cel bătrân. Ar trebui să facem cercetare să vedem pentru ce-i iubit de toată lumea. Ei bine, îl cunosc și eu, boeri dumneavoastră, și-l cunoașteți cu toții. Eu aici, într'o clipă de mare cumpănă pentru moșie, datornic mă simt să mărturisesc înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor: știu pentru ce-l iubește lumea. Iată și mie mi-a plăcut de el și l-am laudat. Și cum nu, păcătos ce sânt, când venind la mine mi-a laudat toate slăbiciunile câte le am și m'a făcut să văd în ele virtuți. Așa cred eu că a purces cu toată lumea, de l-a îndrăgît așa. Acum eu zic: Solomon acesta e un mincinos, e tatăl minciunii, și noi nu putem așeza minciuna pe scaunul țării,

Sala bolfiță în care se ținea sfatul începu acum să huhue de glasurile mânioase ale boerilor:

— Să nu-l mai ascultăm!

— Pentru sine a vorbit. Vrea să-l alegem pe el împărat!

— Il vrea pe ginere-său!

— E țicnit bătrânul.

Și cu glas mare au strigat cu toții, împreună cu crainicii:

— Să trăiască Solomon împărat!

Boerul cel bătrân se ridică din nou dar nu pentru a cuvânta. Cu pași domoli răzimat în cârje, părăsi sfatul.

* * *

Dela alegere până la încoronare, vreme de-o săptămână, cântară toate clopotele din țara aceea, vuiră necurmat ziua și noaptea. Țăranii își aruncau în slavă căciulile; lumea negustorească se pupa pe ulițe; boerii cu țările de lăutari după ei descărcau flinte și piștoale; cuoanele înzoronate tot în calește cu patru cai; vlădicii tot în odăjdii cântau la liturghii; călugării fură deslegați de post și de ajun, frigeau berbeci și desfundau buțile cu vin vechiu; țiganii ursari aproape că-și uciseră gadinile de atâta joc.

De atâta dangăt de clopot, de fierberea necurmată din văzduh, de atâta bubuit de tun se trezi din amorțeala bătrânețelor și moș Nechifor pădurarul, om trecut de sută, care de zece ani nu mai eși din pădure.

— Auzi, babo hăi, par'c'ar fi ceva în aer.

Baba, tot muere, deși zbârcită ca o prună uscată, și încovoiață de aduna vreascurile din pădure fără să se mai plece, aflase praznicul de-o săptămână.

— Da, moșnege, trag clopotele și dau cu tunurile.

— Nu știu să fi Paștile în iarnă zice moșul.

— Nu-s Paștile, da-i pentru împăratul cel nou.

— Avem împărat nou?

— Și încă ce mai om!

Și baba s'apucă de torăit, și trosco-trosco, nu-i mai tăcu melița până se crepă de ziuă. Măcinase tot ce aflase și ea despre Solomon.

— Dacă-i așa, mă duc să-l văd și eu, zice moșneagul. Așa om, nici în poveste.

— Da-i drum lung până la scaunul domniei, și picioarele nu te mai țin.

— Ehei! Par'că n'ar fi drumurile înșesate de căruțe, par'că nu știu eu cum a mai fost la alte două înscăunări de domni, Babo hăi, iată eu și plec și mai rămâi cu sănătate.

Și, cu traista'n spate, cu toiagul bătrânețelor în mână, porni. Dar dela porțită se întoarse.

— Era să plec fără piștol. Și se cade la înscăunare să slobozim piștoalele.

Dumineca era încoronarea. De cu seara orașul gema de lume venită din toate colțurile împărăției. Imprejurul cetății erau băfucite luncile și dealurile de oaspeți, cari se încălzeau în jurul unor focuri uriașe.

Cu chin cu vai, pădurarul cel bătrân tot răzbăta prin mulțime, în ziua înscăunării. Lumea se ferea din calea lui, îi dădea binețe și-l ajuta să facă un pas.

Se apropia soarele de sfințit în seara aceea de Duminecă, și încă nu se ajunsese la încoronare, atâtea serbări și ospețe se legară de-olaltă. Fierbea văzduhul de tarafele de lăutari.

Solomon împărat stătea în mijloc pe scaun, iar în jurul lui boerii cu torțele aprinse. Tot norodul ținea o lumânare aprinsă în mână.

Pădurarul răzbi prin mulțime până la cercul boerilor. Incepu să le dea coate și lor, să-l lase să treacă.

— Dumneavoastră l'ați văzut cu toții, eu nu-l cunosc încă; după cât îmi pare în toată țara numai eu și baba mea nu l'am văzut, nu-l știu. Lăsați-mă să-l văd și i-oi spune și boresei mele să putem muri liniștiți amândoi.

Boerii se feriră să-i facă loc, când unul mai peștriț la mațe puse mâna pe bătrân: — Nu se poate, moșule, n'ai o lumânare.

— O să-i dau eu una zise alt boer. Ia'o pe a mea.

Pădurarul, cu torța aprinsă, se tot apropia de Solomon. Flacăra mare îi lua vederile lui moș Nichifor. Ajunse atât de aproape de împărat încât flacăra atinse haina de purpură a lui Solomon. Și, o minune! într-o clipă se înălță un sul de flăcări în slavă, o clipă ținu uriașul caer, și când s'a stins, n'a mai rămas decât o grămejoară de sperlă, ca și când ar fi ars un snop de pae.

Împăratul, — nici o urmă de el!

După ce mulțimea se trezi din aimire și groază, începură să strige:

— O minune!

— E sfânt, împăratul Solomon.

— Ne așteaptă pe scaunul împărăției cu coroana pe cap.

— Ne-a dat semn că mâni omenești nu-s vrednice să-l încunune.

— Vă înșelați, oameni buni. A ars, zise bătrânul pădurar.

— Cine?

— Solomon împărat. Am fost lângă el și l-am văzut bine. N'a fost om; a fost o păpușe de pae. Cum de n'ați băgat de seamă?

— E nebun! urlă mulțimea și dădu năvală în sala tronului, unde crezură să-l afle cu coroana pe cap.

Dar nu era acolo.

În vreme ce mulțimea înebunită îl căuta în tot palatul, boerul cel bătrân care se împotrivi la alegerea lui Solomon împărat, se apropie de pădurar și-i spusă în șoaptă:

— Vino după mine cât te ajută picioarele. Te sui în căruța mea, caii sunt înhămați, s'o ștergi repede în pădurea ta. E primejdie.

— Da' ce-am greșit eu milostive?

— Dumneata nimic. Însă de te vor prinde aici, nu mai scapi cu zile.

Mulțimea cercetă întreg orașul, și în gaură de șoareci scotociră. Nu era și nu era. Fu răscolită țara întreagă. Ci nime niciodată, nu mai dădu de urma lui Solomon împărat.

I. AGĂRBICEANU

Mă gândesc la tine

*Iubito, tu ești scară'n cer
Și tainic prag de paradis :
Botez păcatul în mister
Și=abași spre tine orice vis*

*Iubito, îmi ești stea polară
Și povârniș către infern :
Lucești ca o nădejde'n seară
Când turburi, fiorii se cern.*

*Când stau iubito, și privesc
Cum zările confundă lutul
Cu — albastrul domului ceresc
Legând sfârșitul cu'nceputul.*

*Iubito, mă gândesc la tine,
Care prefaci, — prin ce
[minune? —
Păcatul în izvor de bine
Și restul în deșertăciune.*

I. MURGU

Cultură și națiune

Multă vreme noțiunea de cultură a fost legată de cea de umanitate. Cultura era socotită drept produsul spiritual al întregii umanități. Cuprinsul ei era format din totalitatea bunurilor sufletești ale întregii omeniri. Această accepție clasică a culturii a suferit, cu apariția vremurilor moderne, o modificare fundamentală. Noțiunea de cultură a început a fi legată de cea de națiune. Ea a început a fi socotită drept creația spirituală a unei națiuni, reoglinind sufletul respectivei națiuni. Creșterea și dezvoltarea culturii implică drept condiție prealabilă creșterea și dezvoltarea națiunii și naționalismului. Națiune și cultură, pentru epoca conlimporană, sunt două realități, care se condiționează reciproc. Nu se poate una fără alta.

Asupra acestui raport discuția a fost și e largă și aprinsă. Mai ales după marele război, care, întâi de toate, a fost o mare luptă pentru consacrarea definitivă — atât cât definitivul e cu puțință în așezămintele omenești — a principiului că la baza organizării sociale, trebuie să stea ideea de națiune.

Discuția a existat și la noi. A fost făcută cu mult zel, adeseori pe ton ridicat și totdeauna cu multă aprindere. Incepând cu problemele de artă, continuând cu cele de cultură propriu zise și sfârșind cu acelea, care, din nenorocire, au îmbrăcat aproape complet haina birocratismului, cum sunt problemele de școală și — uneori chiar cele religioase. Situația își are explicarea sa. Avem un Stat nou, constituit pe baze naționale, care are un suflet, cu rădăcini adânci de rasă și trecut istoric, dar care totuși — trebuie recunoscut — are nevoie de mai mult suflet. Poate chiar de un suflet nou, potrivit vremurilor și împrejurărilor. Și pentru toate acestea un lucru se pare deplin stabilit: e nevoie de cultură. De o cultură menită a desăvârși unitatea sufletească, fixând perspectiva unui ideal comun, spre care toate forțele noastre de creație să fie pe deplin convergente.

S'au invocat o mulțime de argumente în favoarea legăturii reciproce dintre națiune și cultură. Nu ne interesează înșirarea lor. Ceeace ne interesează însă e faptul că studiind mai deaproape argumentele invocate în favoarea raportului organic dintre națiune și cultură, facem o constatare precisă: majoritatea unanimă a argumentelor sunt mai întâi de toate de natură emotivă și numai apoi și rațională sau chiar de loc rațională. Aproape totdeauna e vorba de o logică afectivă, de sentiment — expresia deși frapează, nu trebuie să mire prea mult — și mai puțin de o logică strict rațională, dacă putem întrebuița această expresie, deplin obișnuită și ea în lumea logicienilor de astăzi. Suntem sau nu suntem naționaliști, având convingerea hotărâtă că națiunea reprezintă cadrul optim de dezvoltare a culturii! În toată această atitudine interesează prea puțin argumentul rece, rațional. El cade pe un plan cu totul secundar. E vorba mai întâi de expresia spontană a unei simțiri inte-

rioare, cu cât mai interioară, cu atât mai irațională. E vorba de un acord armonic cu sentimentele mele intime, care mă determină să simt, să cred și să fiu convins că așa trebuie să fie și mai puțin de judecata rece, deplin obiectivă, dincolo de orice părținare. Argumentarea rațională, chiar când nu lipsește — și deobiceiu acesta e mai totdeauna cazul — e simplă haină, pe care convingerea intimă, emotivă, o îmbracă, pentru a-i servi drept mască și de care nu trebuie să ne lăsăm seduși. Factorul dinamic rămâne permanent realitatea ascunsă sub această mască, credința că așa e, deoarece așa trebuie să fie.

Și cu toate acestea argumentele raționale în favoarea reciprocității dintre națiune și cultură nu lipsesc nici ele. Ele au și fost și invocate. N'avem intenția de a ne extinde la toate. Ne limităm la unul singur, care ni s'a părut mai sugestiv, cu o semnificație mai precisă și mai lămurită. Înainte însă unele precizări preliminare.

E o părere unanim admisă că popoarele culte își datoresc treapta lor de cultură superioară unei inteligențe mai ridicate și invers. Pentru foarte mulți gradul de inteligență superioară, care să ducă la creierea unei culturi, îl are numai rasa albă. La celelalte rase lipsește și deaceia ele sunt destinate de soartă la o permanentă treaptă inferioară de cultură. Acesta ar fi în special cazul rasei negre și roșii. Afirmările unor buni cunoscători ai acestor rase, care și-au petrecut o bună parte din viața lor în mijlocul acestor rase, care susțin că aceste rase n'ar fi de loc mai puțin inteligente și dotate dela naștere decât celelalte rase, au părut și par totdeauna bizare. Timpul, acest mare și imparțial judecător, a arătat cu toate acestea că nu e cazul. Indivizii, aparținători raselor socotite incapabile de cultură, având concursul unor împrejurări mai favorabile, analoage cu cele de care s'a bucurat rasa albă, au dovedit că și pot și ei perfect asimila cultura cu care se mândresc alții, devenind chiar elemente culturale creatoare. În America atari fapte sunt de multă vreme de notorietate publică. Copiii negri, care au urmat la școlile albilor, în medie generală nu s'au dovedit întru nimic mai pe jos decât colegii lor de culoare albă. Constatări și verificări perfect analoage au fost făcute și în științele vieții și culturii. Cercetările etnografice, psihologice și sociologice arată din plin aceasta. S'au făcut chiar, în timpul din urmă, largi cercetări psihologice asupra inteligenței albilor și negrilor. Ele au fost executate pe baze de experimentare și măsurare, deci pe bază de știință exactă, care înlătură îndoiala. Rezultatele obținute au fost lămurite: din punctul de vedere al capacității native alții nu sunt mai inteligenți decât negrii. Negrii puși în condițiile de educație și instrucție ale albilor, devin aceleași elemente de cultură ca și alții. Egalitatea capacității native, a dotării dela naștere dintre negri și albi e astăzi un principiu deplin stabilit în știință.

Dar s'au dovedit și lucruri mai paradoxale. *Wundt*, mare psiholog și filosof, după îndelungate și migăloase studii de psihologie a popoarelor, a spus — în treacăt — că toate cercetările se pare că duc la concluzia că primitivii, socotiți din punctul de vedere al înzestrării intelectuale din naștere, nu sunt de loc mai inferiori nouă modernilor. Afirmatia a a frapat și a șocat. A șocat nespuse de mult. Cu toate acestea afirmația sa, ca și alte afirmații analoage a altor specialiști, făcute pe aceea vreme, au ajuns adevăruri deplin câștigate în psihologia de azi. Actele primitivului denotă tot atâta inteligență nativă cât și actele omului modern. Deosebirea dintre primitiv și omul modern nu e în funcție de însăși natura funcțională a inteligenței, ci în funcție de bagajul ei de instrumente: limbaj, idei, instrucție, etc., cu care inteligența lucrează și care altele sunt la primitivi și altele la modern. Ori acest bagaj de instrumente nu se moștenește, nu face parte din patrimoniul ereditar al inteligenței, din potențialitățile ei înăscute. El poate să dea mai amplă dezvoltare patrimoniului ereditar, poate să ducă la o mai mare actualizare a potențialităților înăscute. Aceasta nu înseamnă totuși nici pe departe că el trebuie identificat cu inteligența însăși. El e cauza ocazională a actului inteligent, care poate da acestui act mișcare mai mare sau mai mică, de o amploare mai bogată sau mai redusă, dar el nu e însăși cauza eficientă, producătoare cu adevărat a acestui act. Cauza eficientă a actului inteligent e și rămâne potențialitatea înăscută, virtualitatea funcțională dată prin naștere. Ori aceasta e una și aceeași la primitiv și la modern. Faptul e extraordinar de șocant și provoacă mirare și neîncredere. Au trecut doar abia câteva decenii de când *Maiorescu*, în lupta contra imitației formelor de cultură apuseană, lansase celebra formulă: „Nu rezistă celula“. Ori, câtă distanță și opoziție între teza de mai sus și teza, concretizată în faimoasa formulă, spusă de *Maiorescu* pe jumătate în glumă și pe jumătate în serios și luată de alții drept literă de evanghelie. Totuși teza de mai sus e expresia fidelă a faptelor și va trebui să ne obișnuim cu ea, adevărul fiind de partea ei.

Dar atunci unde e explicarea culturii moderne? Dacă oamenii moderni sub aspectul dotării lor native nu sunt mai inteligenți decât sălbaticii primitivi, cum se explică cultura și civilizația de astăzi? Iată atâtea și atâtea întrebări, care cer răspuns. Răspunsul a fost încercat și a fost și dat.

Că individul e agentul creator al culturii nu poate încăpea nici o îndoială. Numai cât aceasta pentru creierea cu adevărat a culturii nu ajunge. Mai e nevoie de ceva foarte important; de un cadru, care să păstreze creația culturală a individului. Acest cadru îl reprezintă societatea. Cultura ia naștere prin infinita serie a creațiilor individuale, creații care intră în patrimoniul societății. Prin această individul creator de valori culturale poate să dispară. Creația sa rămâne. Ea se păstrează ca bun câștigat, utilizabil de toți membrii societății. În această lumină considerând lucrurile, cultura înseamnă mai întâi de toate tradiție socială. Ea înseamnă totalitatea unitară și organică a creațiilor individuale, cristalizate și depuse în instituții și formele de tradiție socială.

Existența societății ca un cadru de continuă acumulare și păstrare a creațiilor individuale are o importanță pur și simplu decisivă, pentru procesul de dezvoltare a culturii. Datorită instituțiilor și tradiției sociale, care păstrează infinita mulțime a valorilor culturale, noii membrii ai societății nu mai sunt siliți să creeze carecum din nimic — cum era cazul primilor reprezentanți ai speței umane. Ei pot profita cu nespuse folos de experiența nenumăratelor serii de înaintași, păstrată în formele și tradiția socială. Lor nu le mai revine sarcina de a lua totul dela început, ci le rămâne sarcina — mai grea sau mai ușoară, e greu de spus — de a continua drumul mai departe. Datoria lor e ca însușindu-și tot ceea ce s'a creat veacuri deiarândul, să încerce a duce șirul creațiilor cu un pas mai departe.

Revenim acum la problema pusă la început, cu privire la raportul dintre cultură și națiune. Socotind acest raport în lumina precizărilor de mai sus, avem pe deplin deschis drumul unei motivări raționale a legăturii organice, aproape indestructibile, dintre cultură și națiune.

Nu e de loc indiferent tipul de societate, care servește drept cadru al culturii. Există tipuri și tipuri de societate, de care cultura a fost legată dealungul vremurilor. Incepând dela clanurile primitive, continuând cu popoarele stăpânitoare asiatice, cu cetatea greacă, imperiul cosmopolit roman și până la națiunea modernă. E vorba de o continuă succesiune de alte și alte tipuri de societate. Chestiunea, care ne interesează, este: care e tipul de societate, care s'a dovedit mai prielnic dezvoltării culturii. Răspunsul nu e tocmai prea din cale afară de greu. El implică doar constatarea și fixarea unei coexistențe: cu care tip de societate a coexistat cea mai mare dezvoltare culturală? Constatarea poate fi una singură: cu Statul național modern. Istoria timpurilor moderne, dela renaștere încoaace, e istoria celei mai mari înfloriri a naționalismului și a culturii. Naționalism și cultură sunt realități dinamice, cu evoluție perfect simultană. Constatarea se impune prin logica inexorabilă a faptelor.

E vorba, care este interpretarea acestor fapte? Care e semnificația și explicarea lor? Dece tocmai tipul de societate națională și nu altul, din câte s'au perindat în trecutul istoric, e mai favorabil dezvoltării culturii. Au fost încercate mai multe răspunsuri. Schițăm unul singur, care ni s'a părut mai sugestiv și în concordanță mai deplină cu faptele. E dat de marele psiholog al vremilor noastre, *Mc Dougall* (*Ethics and Some Moderns Worlds Problems*), ale cărui studii de psihologie socială și colectivă (*Social Psychology, The Group Mind* etc.) au făcut epocă. Trei sunt motivele fundamentale, spune *Mc Dougall*, pentru care Statul național reprezintă cel mai prielnic tip de societate pentru dezvoltarea culturii: unitatea, continuitatea și independența sa. Statul național înfruneste mai mult decât oricare alt tip de societate aceste condițiuni, îmbinate în forma cea mai armonică de până acum. Ele și felul împreunării lor fac din el tipul de societate, care reprezintă cel mai favorabil și mai stabil cadru de depunere și cristalizare a creațiilor culturale.

Statul național având la bază o comunitate de rasă și trecut istoric, așa cum nici un alt tip de societate nu are, reprezintă tipul de societate mai unitară, mai organic și mai indestructibil legată și încheșată. Oricare ar fi deosebiriile dintre membrii, pe care-i cuprinde, aceste deosebiri, comparate la trăsăturile de afinitate și asemănare, trag totdeauna mai puțin în cumpănă. Balanța e totdeauna în favoarea celor din urmă. Luptele și ciocnirile întroare, dintre forțele componente, sunt disparente în comparație cu idealul comun de viață,

spre care trecutul de rasă și istorie mână aceste forțe. Ele sunt totdeauna mici și dispa-
rente desaccorduri care fac să se desprindă și mai bine și mai lămurit armonia de ansamblu.
Aceasta înseamnă că activitatea indivizilor, care compun societatea, poate fi canalizată în
direcție creatoare și nu în cea a luptelor și conflictelor inutile. În baza unității sale, care
reprezintă maximul de închegare și corelare organică, cunoscută în domeniul social, Statul
național are și șansele celei mai mari continuități în timp. Marile schimbări revoluționare,
totdeauna distrugătoare a valorilor culturale, create în perioadele de liniște și pace, au șan-
sele cele mai reduse. Bunurile culturale au deplin răgaz pentruca procesul lor de deplină crista-
lizare să aibă loc. Statul național întrunește în gradul cel mai mare și cea de a treia con-
dițiune: independența. Există și alte tipuri de societate, care întrunesc adeseori, dacă nu
unitatea Statului național, cel puțin continuitatea sa. Nu există însă tip de societate, care
să aibă atâta independență de acțiune, cât are Statul național. Singur el, în acțiunea sa, e
mai puțin stingerit și dependent de acțiunea altor forme de societate, cu care se încruci-
șează sau pe care, în cele mai dese cazuri, le subordonează. Ori această independență de
acțiune e cu totul necesară culturii. Creația culturală înseamnă o nesfârșită serie de mani-
festări spontane. Libertatea lor e însăși condiția lor de existență. E însuși nervul vital, care
pulsează în toate. Ea e mai mult realizabilă în Statul național, al cărui scop final se iden-
tifică mai perfect cu lăsarea celei mai mari libertăți creațiilor culturale, aceste creații însem-
nând însăși asigurarea existenței și dezvoltării sale.

NICOLAE MĂRGINEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gânduri

*Noi nu suntem nici cei de astăzi
Și nu suntem nici cei de ieri.
Pe cei ce-au fost, îi vrem zadarnic,
Dar nu=i mai găsim nicăieri.*

*I=a măcinat urgia vremii
Pe cei de ieri, iar cei de-acum
Din focul mistuit, rămas-au
Cu rămășițele de scrum.*

I. CONST. DELABAIA

CH. BAUDELAIRE

Frumusețea

Frumoasă sunt! frumoasă ca visul sfintei arte,
Iar sânu=mi, unde atâția și-au istovit simțirea,
Făcut e să inspire poetului iubirea
Nemărginită, asemeni materiei deșarte.

Tronez în larg ca sfinxul. Zăpada fără pată
Și lebăda, — răceala și albu=mi împrumută;
Ūrăsc adânc mișcarea ce linia strămută
Și nu cunosc ce=și plânsul, și nici n'am răs vreodată.

Poetul, înaintea înfățișării mele
Mărețe, asemeni celor mai mândre din statui,
Iși va petrece viața în munci și studii grele;

Căci am, spre desfătarea și fermecarea lui,
Oglinzi ce toate 'n lume le=arată mai frumoase:
Privirile=mi trufașe, adânci și luminoase.

Trad. de: CONST. Z. BUZDUGAN

CRONICA LITERARĂ

Romulus Dianu: Adorata

roman, București, 1930

Cetitor înapoiat, robit de exigențele vechilor canoane de interpretare, am cutreerat paginile acestui roman, căutând zadarnic să găsesc o linie de polarizare în stare să însu-meze sinuoasele și pitoreștile divagații în care cartea dlui Dianu abundă.

Autorul anunță, totuși, un capăt al acestei linii — așa cel puțin pare — sumar și brutal, cu simpla și perfida lipsă de pudoare învăluită în aere de melancolie — apucătură al cărei record îl deține T. Arghezi:

„Fetele au jinduit să facă nunți, să trăiască în pace cu bărbații lor, nu să fie curve și nici subiect de desbateri în procese cu ședință secretă, cum au fost“.

Imi închipuiam așa dar că voi găsi monografia unei familii alunecată pe povârnișul degradărilor și mizeriilor de tot soiul, urmările pas de pas, în înlănțuirea lor organică.

E vorba însă de altceva aici.

Toate aceste figuri disproporționate, toate întâmplările, trebuiesc privite din acest unghi de observație:

„Scriu fără nici un păș, în ordinea nebuloasă în care-mi aduc aminte, și dezordinea acestor foi de caiet transcrie fidel jocul spiritului meu. N'ași mai ridica ochii de pe hârtie, și ași vrea să mă sfârșesc cu capul pe manuscris, cu luminile ochilor albite de albul difuz al foilor“.

Punctul de temei, personagiul principal este așa dar romancierul Octav, prietenul de finereșe al familiei Gherman, care, ajuns, în pragul bătrâneții, proprietar al moșiei Ghermăneștilor, poartă încă în suflet mirajul tremurător al atâtor vieți care fremătau, pline de făgăduinși, pe aceste locuri și care, rând pe rând, au apus în mocirlă, în moarte, în bătrâneță tristă...

Și amintirile curg în flux inegal, alunecând superficial pe de asupra momentelor pe care cetitorul le-ar crede hotărâtoare, stăruind, în schimb, cu revărsare îmbelșugată, asupra detaliilor fără însemnătate, „epică“, dar cărora e o dispoziție subiectivă le acordă o particulară greutate emotivă.

S'ar putea spune că episodul — și numai episodul trăiește în cartea dlui Dianu, ea fiind astfel o serie de peisagii și scene alăturate capricios și nu derivate una dintr'alta, cu necesitate.

Nu vedem nici o continuitate în soarta Victoriei (eroina, „Adorata“). Între tinerețea ei pasivă, anxioasă, înfiorată de taina așteptării pe de o parte și moartea ei, prin asasinat, într-o cameră de hotel, pe de alta, lipsesc atâtea puncte de legătură! Și încă, dacă depravarea ei neputincioasă și aproape inconștientă se poate oarecum motiva prin „intervențiile“ mamei ei vitrege (Marcela) care-i suflă logodnicii (totuși: „Nu era o femeie necinstită Marcela“... scrie din etajul aminfirii îngăduitoare, Octav), metamorfozarea Terezei din fețișcană cu sufletul și trupul plin de vlagă, în ruină deplorabilă, la vârstă de numai 24 de ani, este chiar uluitoare. E o tară ereditară? Intrebarea rămâne deschisă.

Cât pentru galeria virilă, exasperant de monotonă (Ernest Corodeanu, adoratorul Victoriei nu este decât fratele mai mic întru cabotinizm al lui Puiu Coliban, care și tărește existența cenușie în umbra Marcelai, Vidrașcu este inconsistent și șarjat, proclul Miron și moșierul Gherman: simple figuri decorative, bucolice), — ea nu are decât rolul unui cadru în afară și strein de viața celor trei femei, — singurele care interesează.

Dar dacă, astfel, cartea dlui Dianu nu este un roman, nu este mai puțin adevărată că, dispartate, și aruncate ca la întâmplare, în ea se găsesc peisagii de o rară și suculentă frăgezime, se găsesc priveliști sufletești evocate printr'un straniu și delicat joc de asociații (uneori fără nici cea mai tangențială legătură cu miezul povestirii): pasagii încărcate de parfum trist și greu.

Volumul ar fi câștigat dacă măcar în direcția asta, autorul ar fi stăruit să închege o atmosferă afectivă unitară, o tonalitate lirică în care toate elementele flotante să se contopească. Dar dl Dianu mai e și un cronicar de gazetă și nu poate renunța la această calitate a sa nici în roman, făcând prea des o adevărată risipă devotații caricaturale, deformante, de inutile bravade de stil, și nefiind strein nici de inadvertențe cu aceste: *de omnis re scibile* (p. . .) sau *Ehrinerung* (p. . .) lamentabile pete în scrisul unui stilist rafinat.

* * *

O, e dezolantă cartea asta a dlui Dianu, cu atât mai dezolantă, cu cât e scrisă cu talent. Ea se situează în linia literaturii lui Teodorescu (În cetatea idealului), C. Moldovanu (Purgatorul), Arghezi și Peltz — și tinde să dea prestigiu de simptomă socială psihologiei unei categorii infime de estropiați ai futuror vișiilor imaginabile.

De unde va răsări pumnul viguros care să izbească în întreaga această lume de imbecili fardași, în această viermuitoare clientelă a saloanelor bucureștene? Ce Dumnezeu! o lume nouă se sbate să se nască, e o încordare din care se aude mugetul celor îngenuchiați și chiotul biruitorilor — și noi să stăm să pescuim, din mocirle uitate, exemplare rare de monomaniaci?

I. CHINEZU

Pictura japoneză

— Cu prilejul expoziției dela Roma —

Civilizația noastră prezintă paradoxul bicefal al frumuseții și al bătrâneții numai pentru aceia cari se apropie după o experiență șubredă de sanctuarul ei. Sunt altele, cel puțin tot așa de strălucite și de străvechi. Însă nouă ne place mai mult a noastră și fiindcă ea ne-a făcut acel cadou special: orgoliul albului, care uneori pare o adevărată albeață. Aceasta l-a îndemnat pe Loti să scrie în căsuța mignonă a domnișoarei Crisantema — ceea ce constituie o goală nedelicateță europeană — următoarea frază: „însă noi suntem în Japonia și, cunoscând înrâurirea acestui mediu care atenuiază, micșorează, înciudățește, n'are să iese nimic din toate acestea“. El se aștepta la „un gros drame fratricide“ între el și Yves, pe tema sufletului unei gheșe, însă încercătura lui europeană a dat greș, lăsând impresia uneia dintre cele mai autentice mostre de incomprensiune. Incomprensiune și insensibilitate. Altă explicație nu există, căci omul, care se ocupă și de meduze și de alizee ar trebui să aibă antene pentru sufletul unui semen al său.

Căci, deși pare nepotrivit, lucrul se înfățișează astfel: pentru majoritatea Europeanilor tot ceea ce iese din cercul curiozității generale, este ciumat. Și numai în fața acelei înfloriri spontane și directe — arta, se înclină unele bunăvoințe îngăduitor. Fiindcă trebuie să se incline.

Arta japoneză acum este admisă în agoraua Occidentului; și acest lucru s'a întâmplat nu de astăzi. Sporadic, interesul s'a manifestat pentru ea de când întâiele corăbii dinspre Soare=Apune, în căutarea zăcămintelor de au ajunseră într'o țară, numai insule, abruptă și verde, a Soarelui=Răsare. Olandezilor li se deschisera pentru întâia dată ochii asupra eternului frumos născut din mâinile niponezilor. Colecții de artă, rareori, călătoriră spre noi: Japonezii aveau, pe lângă admirația lucrurilor făurite de pricepera celor aleși, și sfințenia conservării. O scurtă epocă de anarhie fu prielnică absorbirii de către noi a unei importante sume de porcelanuri, ki=monouri, lacuri, armamente, kakemonuri, mătăsării. S'a prilejit astfel recunoașterea sugestivității picturii japoneze; noile ei semne fură cu noroc pentru modernismul nostru. Deaceea, după restaurarea imperiului, 1868, de când datează în extenso europeanizarea Japoniei, pierzându=și arta japoneză caracterul propriu prin capitularea în față spiritului și sistemului nostru vizual, i se recunoaște meritul de a fi trezit, la rândul ei, la o nouă priveliște pene=lul apusean: Manet, Renoir, Whistler, Cézanne, și astfel întreaga pictură modernă, se reșimte de simțirea celor crescuți sub ocrotirea unei fragede cupole de cireș.

În Japonia arta are o răspândire mai mare decât la noi; utilul se amestecă mai mult cu dulcele. Concepția lor de viață, crescută pe trunchiul viguros al budhismului, altoită cu șintoism și taoism, a făcut sufletul japonez să întreacă realul, deși dela el pornește, și să se ridice la stilizarea lui, adecă la transformarea lui printr'un proces interior de abstractă stră=luminare. Filozofia religioasă a lor s'a răsfrânt asupra picturii, — ceea ce și în pictura noastră apuseană se poate constata, căci înfăptuirile spirituale nu merg niciodată pe cărări curmezișe, fiind=le una originea. Secta „zen“ a inspirat, prin obiectivele ce le indica cele mai multe și mai tipice picturi japoneze; ea a înălțat în tokonoma — acea sfântă a sfintelor a fiecărei case din Împărăția Soarelui, care se deschide numai la date mari, sau la eveni=mentul unei vizite de prieten — kakemonurile, zugrăvite pe pânză sau pe hârtie, atârdate, într'un cadru de mătase, pe părete. E o tămâiere a divinității prin această lamură a muncii

omenești, însă e și o avantajare a operei de artă în sine. Și e totodată un gest de o subtilitate ce-și găsește geamănă abia în afunzimea inimii poetului cu ochi mici și pierziși, dar surâzători, care a gândit: „de ciutură s'a prins o floare de glicină; cine va îndrăzni să bea apă?” Iar poetizarea aceasta e generală, căci oricare kakemono mai poartă, pe lângă conținutul sentimental, și o poezioară concisă ca un concept (haikai). Doar înșiși vechii înțelepți enunțaseră: „poezia e pictură fără forme vizibile; pictura e o poezie care are numai formă”, ceea ce nu e așa de exclusiv ca spusa lui Leonardo: „pictura slujește un înțeles mai demn decât poezia și face cu mai mult adevăr figurile naturii decât poetul, și sunt cu mult mai demne opererele naturii decât cuvintele, cari sunt operele omului; căci o așa proporție este între operele oamenilor și acelea ale naturii, cum este între om și Dumnezeu”. Dar, fiindcă acum nu facem calculul greutăților, recităm înlănțuirea lumii spirituale japoneze într'o unitate nefărămită. Pe acest soclu unitar de năzuință spre frumos care aburește nuditățile veriste se razimă pictura japoneză tradiționalistă.

Înainte de toate, Japonezii iubesc natura; și o iubesc într'adevăr, nu cu snobismul orașanului, nici cu indiferența țăranului. Când se înzăpezesc de flori cireșii, e vremea pentru *hanami* (a vedea florile), iar când se acoperă pământul iarna, de florile de zăpadă, ei se duc „să vadă omătul”: *Yukimi*. Unele din locuri sunt consacrate prin pictură și prin poezie, adică li s'a conferit sacro-sanctitatea frumuseții: lacul Biva, Fujiyama, cireșii muntelui Iosino, mult vestiita camelie dela Kioto. Aceasta nu vrea să zică clișeu, stereotipie, deoarece sunt atâtea imponderabilități prin cari omul diferă de om, și prin urmare și sensibilitatea unui pictor de a altuia; atâtea nuanțe de sentiment, reductibile totuși la aceleaș elemente cari formează vraja minoră a sufletului exprimat în pictura japonez. Înainte de toate, deci, va fi reprezentată natura (care, chiar din descrierile europene, pare a avea alte calități). Cele mai frecvente și foarte elocvente sunt aceste titluri: „Liniste autumnală”, „Primăvară pe câmpuri”, „După ploaie”, „Ninsoare”, „Lângă Templu într'o zi ploioasă”, „Nocturnă de cireși în floare”, „Zi lăncedă”, etc. — cari, evident, manifestă mai curând dispoziții de poet decât atitudini de pictor, — însă vechii înțelepți găsiră că pictura și poezia sunt cel puțin surori, iar acela nu e suflet, în care nu se răsfrânge colorat sentimental un peisagiu sau un fragment al lui, ci e o oglindă. Și pentru acest mozaic al Firii, aici își are locul constatarea că autentică pictură a niponezilor nu a dat așazisele „naturi moarte”, fiindcă filozofia fărăi lor îi învăța și ei o simțeau că natura nu e moartă niciodată. Deaceea un cadru zis „Viață și Moarte” înfățișând un trunchiu putrezit din care îășnesc vioaie o sumedenie de noi plante, redă totodată și convingerea că între cele două contingente e o linie continuă, că poate numai linia continuă — spiritul — există, iar celelalte sunt ingrediente.*) Și dacă despre un grup de „Nalbe”, prinse chiar în substanța lor floreală, s'ar putea spune că sunt fără viață, prin imobilitatea lor, grăitoare ea însăși, și dacă cele câteva petale căzute, de vânt sau de ploaie?, nu vorbesc cuiva e cu puțință să se mărească c'un grad expresivitatea desemnând în cerneală chinezească „Cataractele”, unde printre schița stâncilor — și ele însuflețite de o viață interioară — se azvârle bubuind în șpume 'mproșcând năvala torențului; așezând într'o „Dimineată” sub niște crengi de maroni cu fruct crăpat, o păreche de policrome pupeze cirovăind; trasând zborul unui „Păun alb”, deslians amplu deasupra unor abia vizibile capete de frestie. Trecând peste imbinarea dintre natura propriuzisă și ființe, o „Zi lăncedă”, atât de persuasivă prin pisicuța care-și linge c'o limbă caldă laba, fără alt obiect împrejur, dă glas subiectivității pictorului, destăinuindu-se astfel prin simțirea — și cât de delicată e linia și cât de imperceptibilă e blana pisicuții! — pictorului ubiquitatea și primatul fluidului sufletesc. Care nu exclude portretul. Căci figurile omenești participă la concertul cosmosului japonez: într'un peisaj acelaș rol îl au ca o pasăre sau un dobitoc; aceiași mod de impresionare într'o „Cochetărie”, unde o frumoasă cu fața lăptelui și un păr de noapte, sub rămurelele de platou de un deschis verde intens, aplecată deasupra unui Kodak, încât pare înfrățită cu cele două rațe chinezești de un colorit multiplu și strigător, și ele cu gesturi cochete, de sub viile „Nimfee”. „Dojoji” — un tip de frumusețe care n'ascultă de regulile noastre însă cucerește prin seninătatea unică și prin pitoreasca finețe și femini-

*) „Tao e mai mult trecere decât cărare. Ea e duhul schimbării cosmice — creșterea fără sfârșit care se întoarne în sine însăș ca să zămislască noi și noi tipare. Ea se aruncă asupra-și ca balaurul, simbolul drag taoiștilor. Ea se înfășoară și desfășoară cum fac nourii. Tao ar putea fi înțeleasă ca marea trecere (cfr. Blaga!) Subiectiv ea este melodia universului. Absolutul ei este relativul”. *Cartea Ceiului* de Okakura Kakuzo, trad. de Em. Bucuța în col. „Cartea Vremii”.

tate, înveșmântată într'un kimono culoarea focului smălțat cu flori — nu de dragul comparației are dreptul a fi apropiată de smicelele de cireș care-i încronează capul, ci pentru că unitatea artei pictorilor japonezi e așa de perfectă încât în înfînderea ei toate expresiile vieții sunt reduse, disciplinate de legile proprii frumuseși, la acelaș summum spiritual.

Însă pictura lor nu are numai aceste mijloace de a birui; alți factori de natură interioară și exterioară contribuie cel puțin tot atîta la deplina izbîndă, la *banzai*-ul pe care-l scoate Hocusai, cel mai mare pictor japonez, care, tîrziu, își iscălea roadele Gvakio Rojin, ceea ce se tîlmăcește cu „bătrînul nebun de desemn“. Sunt, vrem să spunem, procedeele speciale de tehnică. Ei nu cunosc pictura în ulei; kakemonurile, paravanele și makemonurile lor sunt zugrăvite în acuarele sau tempera, sau, nu de dată veche, în tuș chinezesc. Colorile, la ei, nu prezintă acel savantlîc combinativ ca la maeștrii apuseni. Poate și fiindcă atmosfera, acolo, sub Soare-Răsare, e mai pură, nu e așa de apăsătoare, lăsînd liniei forța și eficacitatea deslegate, iar compuselor spectrului primitivitatea crudă. Chiar cele mai desăvârșite blănuri de maimuță, de ex., denotă o elementaritate a procedeuului. Și acest lucru se poate lămuri și 'n alt chip: prin bogata floră a simbolisticii în domeniul picturii japoneze. Pentru ochiul și înțelegerea unui european multe din „tablourile“ lor acționează de multe ori dacă nu ca o dantelă făcută de o mînușă de domnișoară, apoi desigur ca o baie de răceală, tocmai prin aceste închise simboluri, cari, firește, își au radioactivitatea lor în țara lor. Un grup de oameni mergînd din stînga spre dreapta totdeauna înseamnă întoarcerea la cămin, fie că trec printr'o ploaie, fie că-i sîrută soarele; o păreche de rațe totdeauna afișează simbolul căsniciei, — și aceste corelații între lucruri și între semnificația lor ideologică sau sentimentală se pot migăli în oricare pictură japoneză. Astfel s'au creat anumite canoane, pe cari, folosindu-le într'o execuție, se poate constata că nu sunt rezultanta unui realism direct — căci cele mai aprige simboluri, ex. „Cei doi pini“, în negrul cernelii chinezești reprezintă și doi pini, așa cum sunt ei, însă sugerează și legenda celor doi dragoni (vîrcolacii noștri) cari vorîră să mănânce luna — ci sunt truda unor lungi studii, prin cari formele sunt stăpînite pe deantregul. Aceasta, e drept, e manieră, însă niciodată ea n'a lăsat să se ajungă la elucubrațiile artei moderne apusene, cînd numai prin cuvinte binevoitoare poți pricepe scrinteala în cazul cel mai bun a penelului. Și totuși, acești manierîști au ajuns să închipuiască cîteva lucruri într'un mod minunat: au pătruns, prin haina naturalistă, de un verism izbitor, să surprindă esența unei crizanteme, a unui căne; au auzit vocea subtilă a unui peisaj în diversele-i epoci ale zilei și ale anului; au pufut să etaleze peștii în apă, vii, prin străvezimea ei magică, abia prin cîteva tușe așa cum n'au reușit confrății de pe continent; au cuprins spațiul, coborîndu-l din concepția intelectualistă pînă la a-l desfășura limpede pe pânzele lor de mătasă. Izbutind să împrumute artei lor atîta sugestivitate de cîntă are nevoie o operă de artă spre a fi eficace, adecă să nu fie res, să fie viață.

În zilele noastre „pictura japoneză se îndreaptă spre noi orizonturi. Ea nu poate rămîne așa cum era, fiindcă sufletul pictorilor a devenit altul și a voi să produci opere cu un sentiment c'o factură ca acea a maeștrilor vechi ar fi o minciună. Influența realismului european îi ajută la început pe pictorii japonezi la studiul pozitiv al naturii, însă, mai tîrziu, ei pricepură că acele calități ale artei sunt dintr'un alt domeniu. Studiile artei naționale, în colecțiile templelor și ale particularilor, tendințele idealiste ale picturii moderne occidentale, influența gustului care s'a dezvoltat în Europa pentru arta medievală și primitivii italieni reînnoiră tendințele idealiste ale artei japoneze cari fură totdeauna la baza concepțiilor sale picturale; toți acești factori contribuîră să-i convingă pe pictori că „realitatea e modificată prin tot ceea ce, în om, trece dincolo de real“. (S. Eliséev, *La peinture contemporaine en Japon*)... Ceea ce numai bucura poate, dacă vor izbuti să-și creeze din nou arta lor.

AUREL DECEI

CĂRȚI și REVISTE

EUGENIU SPERANȚIA: „Pasul umbrelor și al veciei“ (Lucașfăruș, București, MCMXXX).

Domnul Eugeniu Speranția oferă publicului bibliofil o plachetă — aleasă atât ca aspect (e tipărită în cele mai perfecționate condițiuni tehnice) cât și ca fond — poeziile din acest mic volum bucurându-se de o îndoită originalitate.

În primul rând nu întâlnim nici versul tradițional înmănușat în rima finală, nici versul liber — atât de mult intrat în favoare în poezia modernă — ci sobrii și eleganzii hexametri, în care cuvântul românesc se mișcă — grație meșteșugului autorului — suficient de familiar și capătă în același timp un fel de prestață care se mai întâlnește rar în literatura actuală.

Corespunzător formei e și conținutul: clasică seninătate. Versurile sunt lirice. Dar un lirism impersonal de factură mai mult intelectuală — traducând și sensibilitate — dar o sensibilitate extrem de disciplinată (de ne-am gândi numai la disciplina impusă de metru), cu tendințe spre filosofare și ușoare nuanțe de panteism.

Un procedeu pe care-l întrebuințează foarte frecvent este personificarea. Astfel când „băiatul cel mic“ cântă la pian:

fiece sunet e-un suflet mărunț ce apare pe lume...
(hexametree „liedului“ de Köhler)

Tot astfel fulgii sunt:

bieți vagabonzi orfani, ce'ngână durerea și jocul,
Micul lor suflet e plin de cerul din care porniră
(hexametree viscolului)

Iar clipele sunt o „oaste de regi viforoși“:

...iată-le'n zale și coif, cu scut și cu paloș de aur
aprig purtate pe caii sirepi ce suflă văpae;
(rapsodia clipelor)

Această pornire de a anima natura care a fost și va continua neîncetat să rămână un rodnic izvor de poezie, dă autorului prilejul să scrie o strofă în care sintetizează perfect tocmai această vieță a naturii care se cere înțeleasă:

firul de iarbă, stropul din lac, streășina casei,
câmpul întins și trunchiul frășnit și norul și piatra,
totul vorbește și chiamă plângând o ureche plecată;
toate așteaptă un suflet setos să le'nțeleagă,
(ori și ce stea este vârf)

Și „firul de iarbă“ — temă pe cât de naivă pe atât de frecvent cercetată tocmai pentru eloquența ei simplă, revine — ca și în poezia Dlui Philippide — unită cu un zglobiu impuls de adorare a firii, de apoteozare a vieții care biruie:

nu știu ce cântec pătrunde cu seva prin firul de iarbă
nu știu ce voce aud din țărână, nu știu ce râde,
nu știu ce dragoste roză cuprinde văzduhul în brațe.
(hexametree zorilor)

Fără ca să ajungă nicăeri la o exprimare precisă a unei atitudini filozofice — o înțelepciune calmă respiră din fiecare bucată, o seninătate rezultată din contemplarea armoniei universale în care totul e ordine și echilibru:

ori și ce stea este vârf în mii de triunghuri pe boltă;
Ori și ce geamăt e-un ton din melodiiile lumii
(ori și ce stea este vârf...)

Deasemeni chiar lacrima e în „leagănă-și lacrima, floare“

pavăza ce va sfărma sulița caniculară...
ea e finalul ce-și dă triumful în orice înfrângeri,
ea e știința dintâi, tot ea știința din urmă,

Iar chcea ce deschide poarta tuturor cnigmelor și a indescifabililor — altfel — sensuri ale vieții și lumii, e iubirea:

Soare, tu gură de foc, izvor nesecat al enigmei,
frete cu fine sunt azi, căci rupt-am zăgazul robiei.
azi la lumina iubirii ce-o port ce pe-o faclă prin
[cosmos
văd infinitul din care-am pornit amândoi împreună...
(hexametree zoriilor)

Când geamătul e muzică și când lacrima e izbândă
și când iubirea e clarificare de taine — cum să privești
eterna frământare a vieții altfel de cât cu un ochiu pre-
venit și senin? Și de aceea privești clipelor ce mor
unele prin altele deși

fiște carc-a urnit zgomotos așteptări seculare,
împreună cu constatarea deprimantă în csență:

cât de asemena mor... ce felurit străluciră,

nu duc pe autor la vreo concluzie pesimistă ci la eleganta
reculegere finală:

în întunericul calm scandează ceasornicul versuri.
(rapsodia clipelor)

Dealtfel această concepție a armoniei cosmice îl face
pe poet să audă și să vadă pretutindeni fragmente de
poezie și de cântec; până și:

fulgii și ei iscălesc prin vânt metafizice versuri...
(hexametree viscolului)

N'am vrea să terminăm aceste sumare cuvinte fără
să amintim despre „cântecul crișului“ în care hexametree
și pentametree au darul de a poetiza un sentiment, care
deși oarecum colectiv simțit, a fost rar exprimat în poezia
noastră din urmă și anume curatul și spontanul avânt al
românului din vechea țară, venit „să cugete, să cânte
și să sufere alături cu Crișul“, venit în sfârșit să-și
altoiască existența pe tulpina vîgurosului și eroicului Ar-
deal. Astfel autorul își aduce aminte cum în aspre vremi
trecând prin aceleași locuri, necunoscut lui pe atunci
a văzut

chipul jăranului dac, spiță de veacuri slăpână.

Și exclamă:

...ceceace trece de simț și de lut simțeam că mă leagă
de locuri de oameni, de tot ce vedeam atunci prima
[oară.
(cântecul crișului)

Variat — prin însuși intelectualismul său — ca mo-
tive de inspirație — și rezolvându-se în senină contem-
plativitate, lirismul d-lui Speranția — deși neatingând nici
adâncurile, nici culmile spre care numai cutremurul du-
rerii te poate purta — dă după cum am văzut o notă
distinsă și originală peemelor sale și le plasează printre
puținele de autentică valoare ce se scriu astăzi.

Cornelia Buzdugan

PRINCESSE BIBESCO: *Pages de Bukovine et de Transylvanie* (Edit. des Cahiers libres, Paris, 1930).

Principesa Bibescu care și-a făcut un anume literar
în Franța („*Cele opt raiuri*“ au fost premiate de Aca-
demia Franceză) nu-și uită nici țara, dedicându-i în răs-
fimpuri pagini inspirate.

Cine n'a citit cu adevărată plăcere — *Isvor-le
pays de saules* — apărută acum câțiva ani în care într'o
lume de mit și folklor, străinii au putut să desprindă ce
material literar minunat oferă poporul român?

Scriitoarea pătrunde de astă dată pe drumurile sfinte
ale Bucovinei evocând personalitatea lui Ștefan cel Mare,
supranumit de Papa Sixt al IV-lea „Atletul lui Christ“.

„*Propter tuam excellentem virtutem et proeclara
in republica crestiana merita...*“, așa sună pasagiul din
scrisoarea prin care Papa îi decerne acest titlu, pentru
serviciile aduse creștinătății, scrisoare pierdută în bălăie
de Voivodul moldovean, dar a cărei copie se păstrează
în arhivele Vaticanului.

„Dacă sub puterea numărului și din nepăsarea lumii
ocupată cu alte lucruri“ — spune Principesa Bibescu —
Ștefan a fost învins, bisericile lui și picturile acestor bi-
serici, care povestesc cerul și pământul; aceste fresce
ce reamintesc cartoanele florentine și pe maestrul dela
Siena sunt o mărturie vie că influența mediteraneană se
manifestă și pe teren artistic în principatele dela gurile
Dunării, odată cu schimb de produse pe care-l între-
țineau în aceste părți, cele două republici pe atunci în
floare: Veneția și Genova.

Paginile închinete Transilvaniei aduc cetitorul pe
pragul războiului de desrobire, trasează istoria familiei
Maniu și personalitatea fostului președinte de consiliu.

În evocarea trecutului, în aprecierie artistică ca și
în zugrăvirea evenimentelor istorice de dată recentă, ilus-
tra scriitoare păstrează aceleași farmec, aceiași eleganță
și mai presus de ele acea dragoste și duioșie ce leagă
pe scriitor de pământul natal, chiar când paternitatea re-
 numelui literar revine altei țări, cum e cazul Principesei
Bibescu.

Val. Pușcariu

Mihai Eminescu. (An. I., Nr. 1—3., Cernăuți 1930).

Negrija noastră în păstrarea trecutului e una din cele
mai vinovate pricini ale neputinței de a închea o trai-
nică tradiție culturală. Ne plângem la tot pasul de dis-
pariția mărturiilor scumpe din care ar trebui să facem
punți de trecere spre un viitor mai robust, mai încrezător
— și rămânem la elegia neputinței.

Nu de mult, dl R. Dianu a dat alarma (în „Curentul“) că din colecția ziarului *Timpul* dela Academic, încep să dispară articolele lui Eminescu. Suntem depart: de a avea o ediție nu bună, dar măcar aproximativă a acestor articole. Însemnările dlui Murărașu (în „Pleiada“) ne arată în toată goliciunea ei incuria și lipsa de respect cu care această parte din munca lui Eminescu a fost tratată. Vor avea oare cuvintele de legitimitate îngrijorare ale dlui Dianu darul de a grăbi opera de restaurare cât încă nu este prea târziu ?

Buletinul „Mihai Eminescu“ redactat de dl *Leca Morariu*, cu concursul dlor *Gh. Bogdan Duică* și *G. Ibrăileanu* umple astfel un gol adânc simțit în viața noastră literară. Față cu edițiile oribil mutilate sau încărcate cu tot soiul de greșeli care, din nenorocire, mai circulă încă și după edițiile dlor *Bogdan Duică* și *Ibrăileanu* și față cu literatura de anecdote care ne-a dat o imagine falsă a poetului, buletinul din Cernăuși este întâia încercare susținută cu un adevărat aparat științific de a lumina pe toate fețele personalitatea lui Eminescu. Pentru cine își dă seama de rostul covârșitor al poeziei lui în configurația sufletească a românismului, e de prisos a arăta importanța acestei publicații.

Din cuprinsul celor trei numere câte au ieșit până acum, relevăm studiul dlui L. Morariu: *Eminescu* din care ni se dau câteva capitole (C. VI: Copilăria, C. VII: E. elev). Autorul le subiectulează: Note pentru o monografie. Ne place să credem că aceste „note“, în ultima redacțiune vor deveni cecace trebuie să fie în adevăr o monografie: un text încheșat și citeț, fără acele nesfârșite trimiteri, citate și hărțuiri intercalate în fraze și care împiedică citirea liniștită a eruditei lucrări.

De mare preț este contribuția dlui *G. Bogdan Duică*. Din mărunțișurile presărate prin manuscrise, reviste și ziare vechi pe care cercetătorul pasionat le-a răscolit, tâșnesc lumini și se văd coliturii neștiute din viața poetului, se descepăr sugestii literare care până acum zăceau în umbră.

Cetind aceste amănunte, însoțite de documentate comentarii, te convingi de cât adevăr se cuprinde în acele „Vorbe de început“ în care dl *Bogdan Duică* lămurcește țința buletinului.

„Esența“ va rămânea însă problema de urmărit. Esența aceasta, fără cunoașterea exactă a manuscrisurilor, nu se poate demonstra masiv. Iar manuscriptul nu poate rămânea în cavoul academic, ci trebuie să fie desgropat cu bun simț și predat tuturor cercetătorilor. Să spună toți ce au de spus ! Dar cum să spună, dacă texte foarte însemnate stau încă nealate și neculese din acele pagini care încep a se toci de multele degete ce le iavătesc mai curând din ordinul unei curiozități decât din dorul de a întregi serios icoana aceluia larg râu de gândiri care a curs prin creierul poetului nostru ?

Fie ca strădania celor trei profesori să ne poată aduce cât mai aproape de esența comorii eminesciene.

i. ch.

Viața Remânca că (A. XXII, No. 6).

Număr substanțial, cu colaborări de valoare ca aceea a lui *C. Bouglé*, care în „Științele sociale în Franța“ (rezumatul unei comunicări făcute la Institutul de Studii Sociale din Chicago 17 Dec. 1929), precizează noua orientare „aplicarea spiritului pozitiv la studiul regnului uman“ — pe care *Durkheim* a dat-o sociologiei actuale. În acest sens *Durkheim* a fost secondat direct de tradiția *A. Comte-Taine* și de un mănunchiu de colaboratori și indirect de cercetători în domenii înrudite: istorie, drept, economie politică, psihologie — specialități care la rândul lor s'au resimțit și ele de influența sociologiei.

Dl. *I. Petrovici* în „Impresii din Italia“ ne dă cu un fin spirit de observație și multă vervă — o vie iocană a Italiei mussolinizate; iar Dl. *I. D. Gherea* ne învață „un sport nou“ — intelectual de data aceasta: „luați o frază literară sau un vers și încercați să-i impuneți în minte un alt autor decât cel adevărat... Trebuie să alegem împerecheri verosimile pentruca jocul să reușească. Dar să presupunem că ați ales bine minciuna și ați reușit să vă păcăliți dacă nu mintea, cel puțin sensibilitatea estetică. Acum observați și bucurați-vă de amuzantele schimbări de nuanțe pe care le suferă versul sau proza“. Și D-sa ne dă și exemple care într'adevăr se pretează acestui joc — și amuză. Un studiu interesant scrie Dl. *Vasile Lovinescu* despre *J. A. Rimbaud* — explicând renunțarea la literatură a acestui geniu extraordinar — prin faptul că n'a putut să împace antagonismul dintre artă și viață, puternicile-i instincte țărănești neîngăduindu-i să le accepte îmbinate în ceace el consideră ca un compromis. În rest Dl. *Zarifopol* analizează în câteva pagini „Poetica lui Valéry“, Dl. *A. Graur* scrie un studiu filologic, Dl. *Roșca* polemizează cu Dl. *Bărbat* pe chestia tezei d-sale de doctorat: „L'influence de Hegel sur Taine“ și Dl. *Sadoveanu* ne odihnește cu schița „Confidențial“ în care străbat aceleași netăgăduite însușiri de prozator. — Numărul — în afară de versuri — e complectat și cu tradiționala bogăție de cronici, recenzii, etc. c. b.

Boabe de grâu (A. I, No. 6).

Și acest număr al *Boabelor de grâu* aduce, în aceeași minunate condiții tehnice, un material instructiv și interesant. Dl. *Ion Breazu* scrie un articol despre Școala Română din Franța (Eontevay-aux-Roses), explicând rolul pe care Franța l-a avut în istoria politică și culturală a neamului nostru și subliniind importanța operei pe care Dl. *Iorga* a înfăptuit-o, prin înființarea acestei instituții. — Apoi Dl. *A. Popa* ne face, în calitatea d-sale de secretar, o detaliată dare de seamă asupra programului și frumoasei activități a asociației de educație fizică și morală „Șoimii Carpaților“, înființată în cadrele secției medicale și biopolitice a „Aștei“ sub președinția Dlui Prof. univ. Dr. *I. Hațieganu*; de luat în seamă modul impecabil în care șoimii și șoimancele s'au prezentat la serbările din Cehoslovacia și Iugoslavia. Incântătoare priveliști și puțin cunoscute, desfășură înaintea noastră Dl. *Valer Pușcariu* în „Valea Arieșului“ și Dl. *Em. Bucuța* în „La Huțuli (între Suceava și Ceremuș)“, Ceeace e

de remărcat în aceste descrieri de excursii este darul de a uni pitorescul stilului și al limbii cu pitorescul locurilor și precizia amănunțelor laolaltă, de a face cunoscute cetitorului unghiuri sălbatice de țară și de a-i ațâța în același timp curiozitatea și darul de a le vedea aeveca. Cităm spre exemplificare o frază a Dl-ii *Pușcariu*: „Nu știi ce să admiri mai mult, creasta golașă a muntelui, cu colți de marmură la ficcare cotitură a văei, cumăturile adânci ce brăzdează povârnișul răvășit de puhoie, sau vegetația îmbelșugată, nctuburată decât de glasul cristalin al unui pârâu ce-și svârle firul subțire de apă în albia Arieșului“. Iată de asemeni un crâmpei cu un știu ce nuanță de

hogașian humor — de Dl. *Bucuța*: „Oh, de ce nu știți stâna de pe Maximeț, în tăcerea înălțimilor, cu baciul un băiat de oplsprezece ani, care parcă aleargă după propriile opinci, ca să ne pregătiască pentru doi înși, smântână și caș și lapte clocotit cât pentru cincisprezece haiduci hămesii“. Dl. *Chinez*u dă în „Minunea“ traducerea din ungurește a unei nuvele de scriitorul minoritar *Șipoș*. În rest — bogată cronică cultural-informativă: Cărți, Conferințe, Congrese, Expoziții, Teatru, Muzică, Cinematograf, Radio, Turism, etc., și pretutindeni — perfecte reproduceri de fotografii ilustrează și întregesc cuprinsul.

c. b.

ÎNSEMNĂRI

Serbările jubilarie ale Universității din Cluj desfășurate, așa cum se cuvenea, într'un spirit cu adevărat academic, au depășit cadrele unei comemorări obișnuite prin participarea la ele a Suveranului, a Familiei Regale și a atâtor reprezentanți ai culturii străine care le-au dat strălucita însemnătate ce au meritat-o.

Ele au fost un fericit prilej spre a dovedi în țară și peste hotare că ieșirea la lumină a puterei de prefacere și înaintare pe care o reprezintă cultura românească în Ardeal n'a întârziat să se arate chiar într'un răstimp relativ scurt, fiind chiar mai viguroasă decât s'ar fi crezut cu puțință.

Recunoașterea adusă de Suveran și prezența la aceste serbări a atâtor oaspeți străini a fost fără îndoială o mare onoare pentru tânăra noastră universitate.

Am apreciat în deosebi venirea în mijlocul nostru a unor învățați care au un drept vechiu la iubirea noastră, prin propagandă, studii și publicații referitoare la noi: *Abatele Zavoral*, filologul *M. Bartolli*, *Emm. de Marlonne*.

Cel din urmă, ilustru reprezentant al Sorbonnei care a închinat țării noastre cele mai multe din cercetările sale geografice și a dat cunoscuta lucrare clasică asupra Țării Românești: „*La Valachie*“, luând cuvântul la această sărbătorire, pe lângă omagiile lui de admirație sinceră pentru ceia ce s'a înfăptuit la Universitatea din Cluj a stăruit asupra prețurii de care se bucură în străinătate activitatea științifică a universității noastre, prețuire care se resfrânge asupra întregii culturi românești.

Dar în afară de sărbătorire, împlinirea unui deceniu de existență românească a fost prilej de reculegere, de recunoaștere a trudei depusă de primii organizatori ai Universității, de cercetare a sufletului generații tinere și a contribuției ei viitoare.

Cuvintele înțelepte ale Suveranului și ale venerabilului profesor *Em. Racoviță* — fostul rector — au accentuat care e datoria acestei generații și ce așteaptă Universitatea și cultura românească dela ea cât și de la instruirii ei.

Și ne bucurăm că acel ideal unitar care însuflețește pe profesori și studenți, acea strânsă legătură care trebuie să-i unească, a căpătat la Cluj o însemnătate cres-

cândă, fiind un element de superioritate față de viața universitară din celelalte centre universitare ale țării.

Pentru îndeplinirea acestei datorii, ca prinos de recunoștință pentru activitatea rodnică de până acum și ca îndemn și învățătură posterității, M. Sa Regele urmând tradiția Voivozilor și a Augustului său părinte a înzestrat Universitatea din Cluj cu un așezământ cultural asemănător celor dela București și Iași, dedicat cercetărilor științifice.

Un moment de deosebită însemnătate, scoțând la iveală un spirit nou, care și-a sărbătorit cu această ocazie cele dintâiu avânturi biruitoare a fost constituirea asociației „Prietenilor Universității“, pe care însuși jurământul regal a consacrat-o peste rezerva solemnă a frazei protocolare.

Foștii studenți ai Universității s'au strâns în jurul așezământului dela care au primit învățătura și chiamă la ei pe toți acei ce vor să-i vină în ajutor cu sprijinul lor moral și material. Nu ne îndoiim că inițiativa va fi încununată de succes. Pilde adânc grăitoare, ca aceea a lui *Gh. Sion* și *Virgil Cioflec* sunt de cel mai bun augur pentru contribuția pe care Universitatea o așteaptă dela inițiativa particulară.

Ca o încoronare a sărbătoririi, expoziția universitară instalată în Biblioteca Universității a înfățișat cu acte și documente pe lângă greutatea începutului și silințele organizatorilor, tot ceia ce munca științifică universitară a produs în 10 ani la Cluj. Publicații, diagrame, diorame, diapozitive, preparate, mulaje etc., dintre care unele aparținând la discipline științifice ce nu există la celelalte universități ale noastre (*Speologie*, *Igienă socială*, *Istoria medicinei* etc.) au prezentat oglinda fidelă a activității științifice dela Universitatea din Cluj.

Franța și toată lumea latină a sărbătorit împlinirea a o sută de ani dela nașterea celui mai mare poet provensal, *Frideric Mistral*. În poemele sale, dintre care cea mai cunoscută este povestea dragostei nenorocite a bieteii *Mireio*, el cântă viața simplă și patriarhală a țăranilor din fermecătoarea țară scaldată de apele Ronului și ale Mediteranei și luminată de soarele strălucitor care face din acest ținut unul din cele mai încântătoare din lume.

Opera sa se distinge mai ales prin simplitatea omerică a povestirii și prin frumusețea descrierilor, într-o limbă plină de armonie. Mistral este desigur unul dintre cei mai mari poeți ai omenirii, însă sărbătorirea lui înseamnă ceva mai mult decât slăvirea unui om mare, ea este în același timp sărbătoarea unui întreg popor, care prin opera acestui om își vede păstrat pentru vecie cel mai scump bun al său, *limba*. Limba aceasta odată glorioasă, lăudată de cel mai mare poet al timpului, de Dante, a fost mai târziu disprețuită timp de veacuri, pentru a fi din nou cinstită după cuviință, grație unei pleiade de poeți, a Felibrilor, dintre cari Mistral este cel mai strălucitor. Cu tot talentul lor, acești poeți n'au putut însă face ca limba provençală să fie folosită ca limba literară de toți scriitorii care au vorbit-o ca limbă maternă. A. Daudet și alții, ca marele entomologist Fabre, deși provenșali, și-au scris opera lor în limba franceză; frumoasa limbă provençală rămase numai un dialect, iar opera lui Mistral cea mai armonioasă cântare scrisă în această limbă, care printr'înșă a devenit nemuritoare.

Despre Universitatea populară din Vălenii de Munte s'a vorbit anul acesta mai mult decât în anii trecuți, — mai mult chiar decât acum doi ani, când această minunată școală de cultură liberă și de naționalism sănătos a împlinit douăzeci de ani dela întemeiere.

Să fie oare începutul târziei prețurii a muncii fără preget, a devotamentului fără seamăn pe cari le depune acolo creatorul și ctitorul neobosit al așezămintelor dela Văleni? Ori, în mijlocul materialismului ucigător, care innăbușe toate pornirile spre lumină și idealism, se produce o reacțiune, și tineretul intelectual, aleargă bucuros spre zări luminoase, — când acestea se ivesc.

Presa cotidiană, absorbită de preocupările politice care-i formează hrana de toate zilele, a găsit totuși timp de a vorbi cu elogii despre Văleni, cel puțin la descrierea cursurilor, făcute în prezența Măriei Sale Elena și la vizita M. S. Regelui, înainte de închiderea cursurilor.

O mai însemnată publicitate au consacrat însă anul acesta Vălenilor diferitele noastre reviste de cultură. În „Boabe de grâu“, după articolul prim, scris de însăși profesorul Iorga, care este de o neașemnată frumusețe și de o duioșie pătrunzătoare, dna *Izabela Sadoveanu* face un documentat istoric al universității și al cursurilor.

O bogată ilustrație, reprezentă diferitele așezăminte dela Văleni; universitatea, școlile locale, cari în timpul cursurilor se transformă în căminuri, tipografia „Datina Românească“, școala de misionare, așezămintele „Principesa Elena“ și „Regele Ferdinand“, Mănăstirea, Muzeul bisericesc și Casa N. Iorga.

Revista clujană „Societatea de Măine“ a publicat deasemeni un luminos articol: „Spiritul nou dela Văleni“, în care se relevă viața nouă ce a străbătut activitatea universității populare din Vălenii de Munte în anii din urmă, devenind un focar de sănătoasă cultură generală; în aceeași măsură în care era înainte de război un focar de naționalism. „Naționalismul s'a lărgit și s'a luminat. Din șovin și politic cum era a devenit umanitar și cultural“.

În acelaș articol, se arată cu multă sinceritate că pentru mulți din auditorii cursurilor dela Văleni, timpul petrecut acolo „e un prilej de a ieși din îngrădirile strănte ale specialismului și didacticismului, încercând aerul tare al culmilor spiritului omenesc, luând acolo o adevărată baie de reconfortare intelectuală și sufletească“.

Mai puțin norocoasă este încheierea articolului citat. Autorul își exprimă mirarea că „suportul de căpetenie al Vălenilor, entuziasmul, nu este ajutat de o mai bună organizare“. Autorul cere un cămin și o cantină mai corespunzătoare și crede că „Vălenii au destui prieteni cari ar contribui la aceasta“.

Cecea s'a făcut până acum la Văleni prin truda personală a d-ului N. Iorga și a câtorva binevoitori, înseamnă sacrificii mai presus de orice laudă, în țara în care nababii mor cu aurul la căpătăiu, în care guvernele aruncă milioane numai pentru căpătuirea partizanilor politici, iar atâția din puternicii zilei, care s'au urcat pe catedra universității din Văleni, au căutat poate mai mult să-și măgulească o vanitate decât să ajute la înflorirea acestei universități.

Paralel cu importanța cursurilor ținute de diferiți profesori străini din cei mai renumiți, este de reținut impresionanta participare în anul acesta a Universității și școlilor clujene la opera de cultură dela Văleni.

Cităm dintre conferențieri pe d-nii prof. Gh. Bratu, Vl. Ghidionescu, V. Stanciu, Popescu-Voitești, Virgil Bărbat, E. Panaitescu, R. Vuia, apoi d-nii L. Rusu, Suceveanu, dr. Axente Iancu, dr. D. Olaru, dr. V. Bologa, I. Chinezu, Val. Pușcariu, dr. Ștefanovici-Svensk, prof. Evian, Encica și E. Goga.

Tineretul clujan, a fost deasemenea bine reprezentat datorită grijei laudabile ce poartă în toți anii Secția Cluj a „Ligii Culturale“ de a procura un număr de burse studenților lipsiți de mijloace.

i. c. d.

Din sânul unei societăți studențești „Sălăgeana“, pentru care nu avem destule cuvinte de laudă, a răsărit ideea ridicării unui bust la Șimleu-Silvaniei aceluia care împreună cu Avram Iancu, a fost sufletul mișcării de la 1848. Pentru că ideile mari înving obstacolele de orice natură ar fi ele, și această idee s'a întrupat curând prin daltă tânărului sculptor *R. Ladea*, puțin cunoscutul artist, prof. or la Școala de Arte Frumoase din Cluj, pe cât de tânăr, tot atât de stăpân pe daltă sa. Cine din cei ce-au văzut măcar o singură dată chipul lui Simion Bărnuțiu, nu și l-au întipărit pentru totdeauna în minte? Sculptorul bănățean a știut să smulgă pietrei brute forma figurii omenești și fața încrestată de întregă înfrustrarea întregului Ardeal, a lui Bărnuțiu.

Născut în Bocșa-Română (Sălaj), *Simion Bărnuțiu* și-a făcut școala primară la Șimleu, cursurile secundare la gimnaziul din Carei, iar cele superioare de filosofie și teologie, la Blaj. Mai târziu a urmat dreptul la Sibiu, ramură pe care a cultivat-o și după revoluție, la Viena și Pavia unde și-a luat și doctoratul. A fost profesor secundar la Blaj și la Iași, iar în 1856 e numit la catedra

de drept public la Universitatea din Iași unde a jinit cursuri mai mulți ani, după care îmbolnăvindu-se, s'a întors în Ardeal unde a și murit în 1864, . . . iar după moartea oamnelor mari, doar amintirea mai plutește peste inimile simțitoare . . . Și Bărnuțiu a fost un om mare al vremii sale și mare a rămas și pentru noi. El a fost în stare să însuflească aca masă de suflete adunate pe pe câmpia de la Blaj, și azi izvor de împospătare și întărire a sentimentului de libertate, și s'o facă să ceară ceia ce numai el înțeluse pân'atunci. Un „ura“ strigat în vremea accia, se ridica din piepturi, sălbatic, până la cer. În ziua de 7 Sept. a avut loc desvelirea bustului lui Simion Bărnuțiu. Nu voui comenta, dar mi-au ajuns la urche cuvinte din guri ce nu-s spurcate de minciună, că'n fața proaspăt desvelitei statui, n'a fost atmosfera ce-ar fi trebuit să fie. Ce bine-ar fi să lase Dzeu statuilor putere, măcar din frunte să ncrețiască spre cei ce nici în fața lor nu-și leapădă vălul politiceii murdare de partid. Un alt îndrăgostit de țara sa, căruia însă, par'că împotriva firii și-a rânduelii omenești, nu i-a fost dat să moară pe pământul cel drag, Neculai Bălcescu, vorbind în 1851, adică la trei ani de la evenimentul cel mare, despre cele ce s'au petrecut atunci, spune între altele, că la propunerea făcută Românilor de către Unguri de a se uni cu dânsii, se auzia doar un singur glas de pretutindeni. „Noi vrem să ne unim cu țara“ și „Mântuire de orice domnire streină prin unitatea națională!

Aceste cuvinte rostite puternic de lumea din vremea accia, ne fac astăzi să ne simțim și mai mici la suflete de cum sântem . . .

g. ș.

Cea mai veche societate științifică din Ardeal este „Societatea transilvăneană pentru științele naturale din Sibiu“ (*Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaft*), care acum un an a împlinit 80 de ani de existență. Fondatorii ei Sași, au pornit-o la 1849, în vremuri tulburi, cu mijloacele modeste pe care le putea pune la dispoziție intelectualitatea unei naționalități de abia 250.000 suflete. Fără fast, fără pretențiuni mari, însă cu multă grije și mai multă tenacitate, întemeetorii, între care vedem pe *Michael Bielz*, *Karl* și *Michael Fuss*, *Ludwig Neugeboren*, *Ferdinand Schur* și alții, — toți naturaliști amatori, ale căror lucrări au însă în istoria științelor naturale la noi, o importanță care întrece simplele încercări ale unor diletanți, — au știut să-și urmărească țintele fixate. Scopul lor era de a înființa un centru pentru studierea tuturor problemelor științifice cari interesează Transilvania. Rezultatele pe cari le vedem azi după 81 de ani, sunt o frumoasă încoronare a activității lor și a urmașilor lor.

Primii ani ai societății au fost caracterizați prin schimbul viu și intim de idei între pușinii membri fondatori. În întrunirile lor s'a format treptat, treptat planul de activitate al societății potrivit trebuințelor și posibilităților date. În mod firesc urmează o epocă de extindere în care se pune baza publicațiilor științifice ale societății și colecțiilor ei. În 1849 începe publicarea foii oficiale:

„*Verhandlungen und Mitteilungen*“ care de atunci și pân' azi a adus multe contribuțiuni de valoare pentru studierea naturii în Transilvania. La 1851, societatea editează prima hartă geologică a Transilvaniei de *Bielz* și *Czekelius*, iar cu 8 ani mai târziu apare cea dintâi centurie din „*Herbarium Normale Transsilvanicum*“ de *Fuss*.

Dacă la începutul vieții Societății, colecțiile ei erau atât de modeste încât ele își aflau locul într'un dulap al președintelui, în curând le vedem mărite prin munca desinteresată a membrilor și prin donațiunile unor mecenaji, astfel încât societatea trebuie să se îngrijească de un local propriu. Printr'o gospodărie bine echilibrată a ceea ce societății se mări într'atata, încât dela 1880 incoala ea se poate gândi la întemeetarea unei case proprii. Fără îndosială, cel mai însemnat eveniment în cronica ei este în augurarea palatului propriu la 12 Mai 1895. Dela data accasta societatea are un punct de sprijin real în muzeul ei din Sibiu, în care sunt adăpostite prețioasele colecții, o bibliotecă foarte bogată și laboratorii bine înzestrate. Colecțiile societății sunt azi, după colecțiile Universității și ale „Societății Transilvănene din Cluj“, cele mai importante și bogate din Ardeal. Societatea, reculeasă de încercările războiului, are un budget bine echilibrat și își menține sub conducerea conducătorilor ei înaltul nivel științific de mai înainte. Pe lângă secția științifică ea are și o secție medicală, centrul de activitate științifică și organizare profesională a medicilor sași din Sibiu, care dela 1926 publică o revistă medicală germană, „*Medizinische Zeitschrift*“. Respectabilul volum festival al buletinului Societății („*Verhandlungen und Mitteilungen*“), publicat cu prilejul jubileului de 75 de ani din 1924, ca și numerile sale obicinuite (Volumul 80 în 1930), cari cu toate greutatețile zilelor de azi ies regulat de sub teasc, sunt o dovadă vie că prin organizație bună, dragoste pentru știință și entuziasm, se pot crea și menține și în orașe mici de provincie, curente și preocupări științifice de cel mai înalt nivel. Menționăm încă la sfârșit că această societate săsească a știut să atragă întotdeauna și pe oamenii aleși ai celorlalte naționalități din Ardeal și s'a bucurat în totdeauna și de sprijinul instituțiilor române și ungurești. Intre cei dintâi sprijinitori ai ei vedem pe Mitropolitul român *Șaguna* și pe episcopul catolic-maghiar *Haynald*, banca românească „*Albina*“ și instituții similare ungurești, iar între membrii ei mai vedem chi aflăm pe marele bolanist român *Porcius*, și azi pe naturaliști: *Antipa*, *Borza*, *Panțu*, pe medicii *Beu*, *Comșa*. În buletinul ei vedem în prezent apărând regulat lucrările unor apreciați naturaliști de-ai noștri, ca *O. Marcu*, *Lepși*, etc. Ultimul eveniment științific în viața societății este tipărirea „*Florei Transilvaniei*“, (*Flora Siebenbürgens*) de dr. *Karl Ungar*, lucrare remarcabilă și de o reală valoare științifică pentru țara noastră. În epoca noastră înfrigurată, nervoasă, în care vedem adesea inițiative frumoase, pornite cu prea mult elan și cu prea puțină prevedere, eșuând de greutatețile cari se ivesc, istoria tihnită, cumpănită a acestei alcătuirii culturale mai vechi ne poate fi adesea un bun îndreptar. v. b.